

U S T A W A

z dnia 21 maja 1948 r.

o Centralnym Związku Spółdzielczym i centralach spółdzielni.

I. Przepisy ogólne.

Art. 1. 1. Tworzy się Centralny Związek Spółdzielczy, zwany w dalszych przepisach „Związkiem“.

2. Siedzibą Związku jest Warszawa.

3. Związek działalnością swą obejmuje obszar Państwa Polskiego.

Art. 2. 1. Związek jest osobą prawną prawa publicznego.

2. Związek ma prawo używania owalnej pieczęci z godłem państwowym po środku i z napisem: „Centralny Związek Spółdzielczy“.

3. Stosunek służbowy pracowników Związku jest stosunkiem prywatno - prawnym.

Art. 3. Związek, jako naczelna organizacja ruchu spółdzielczego w Polsce, ma na celu rozwój spółdzielczości, a w szczególności inicjowanie, rozpowszechnianie i doskonalenie pracy spółdzielni.

Art. 4. Do zakresu działania Związku należy:

- a) reprezentowanie polskiego ruchu spółdzielczego w kraju i wobec zagranicy,
- b) wykonywanie funkcji, przewidzianych dla naczelných organów spółdzielczości w przepisach o planowej gospodarce narodowej i innych ustawach,
- c) powoływanie, wydawanie oświadczeń o celowości, zatwierdzanie statutów i ich zmian, nadzorowanie oraz rozwiązywanie central spółdzielni,
- d) ustalanie wytycznych i koordynowanie prac central spółdzielni i spółdzielczo-państwowych w zakresie działalności rewizyjnej, organizacyjnej, szkoleniowej i propagandowej,
- e) prowadzenie rewizji central spółdzielni i rewizji sprawdzającej (superrewizji) spółdzielni oraz rewizji central spółdzielczo-państwowych w zakresie wymienionym w pkt d),
- f) prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej i czuwanie nad szkoleniem pracowników spółdzielczych,

- g) określenie i nadawanie uprawnień rewizyjnych rewidentom oraz czuwanie nad ich poziomem fachowym i etycznym,
- h) ustalanie wysokości świadczeń spółdzielni i central na rzecz Związku oraz spółdzielni na rzecz central, jak również ustalanie sposobu ściągania i podziału tych świadczeń,
- i) opracowywanie i opiniowanie projektów aktów ustawodawczych i rozporządzeń, mających znaczenie dla spółdzielczości,
- j) prowadzenie prac naukowo-badawczych z zakresu spółdzielczości,
- k) sprawowanie nadzoru nad działalnością instrukcyjną i szkoleniową przedsiębiorstw państwowo - spółdzielczych na odcinku prac ze spółdzielniami,
- l) prowadzenie innych prac, przewidzianych przepisami ustaw i rozporządzeń, dotyczących spółdzielczości.

II. Członkowie.

Art. 5. 1. Członkami Związku są wszystkie centrale spółdzielni i spółdzielczo - państwowe oraz zrzeszone w nich spółdzielnie.

2. Spółdzielnie i ich centrale stają się członkami Związku z chwilą uzyskania oświadczenia o celowości i wpisania do rejestru spółdzielni.

3. Centrale spółdzielczo - państwowe stają się członkami Związku z chwilą wydania przez Ministra Przemysłu i Handlu zarządzenia o ich utworzeniu.

4. Centrale i spółdzielnie przestają być członkami Związku z chwilą wykreślenia z rejestru spółdzielni.

Art. 6. 1. Członkowie Związku mają prawo:

- a) brania udziału przez swoich przedstawicieli w wojewódzkich zjazdach Związku i Krajowym Kongresie Spółdzielczym,
- b) zgłaszania wniosków i głosowania na powyższych zgromadzeniach,
- c) korzystania z pomocy i urządzeń Związku.

2. Centrale i spółdzielnie, będące w stanie likwidacji, nie mają uprawnień, wymienionych w ust. 1 pkt a) i b).

Art. 7. Członkowie Związku mają obowiązek:

- a) przestrzegania w swej działalności postanowień statutu Związku oraz wydanych na jego podstawie regulaminów,
- b) wykonywania uchwał i zaleceń władz Związku,

- c) poddawania się rewizji i rewizji sprawdzającej (superrewizji),
- d) uiszczania świadczeń ustalonych przez Związek.

III. Władze Związku.

Art. 8. Centralnymi władzami Związku są:

- A. Krajowy Kongres Spółdzielczy,
- B. Naczelna Rada Spółdzielcza,
- C. Zarząd Centralnego Związku Spółdzielczego.

A. Krajowy Kongres Spółdzielczy.

Art. 9. 1. Krajowy Kongres Spółdzielczy jest naczelną władzą Związku.

2. Krajowy Kongres Spółdzielczy jest zwoływany raz na trzy lata przez Naczelną Radę Spółdzielczą.

Art. 10. 1. Do kompetencji Krajowego Kongresu Spółdzielczego należy:

- a) podejmowanie uchwał ramowych w sprawach dotyczących spółdzielczości,
- b) zatwierdzanie sprawozdania z działalności Związku,
- c) wybór członków Naczelnej Rady Spółdzielczej,
- d) zmiana statutu Związku,
- e) uchwalanie regulaminu Kongresu i Naczelnej Rady Spółdzielczej.

2. Uchwała o zmianie statutu zapada większością $\frac{3}{5}$ głosów przy obecności co najmniej połowy delegatów.

Art. 11. 1. Delegatami na Krajowy Kongres Spółdzielczy są:

- a) przedstawiciele spółdzielni wybrani na wojewódzkich zjazdach Związku,
- b) przedstawiciele central spółdzielni i spółdzielczo - państwowych,
- c) przedstawiciele Komisji Centralnej Związków Zawodowych, Związku Samopomocy Chłopskiej i Ligi Kobiet.

2. Każdy delegat na Krajowy Kongres Spółdzielczy ma jeden głos.

Art. 12. W przypadkach, przewidzianych przez statut Związku, Naczelna Rada Spółdzielcza zwołuje nadzwyczajny Krajowy Kongres Spółdzielczy.

B. Naczelna Rada Spółdzielcza.

Art. 13. 1. Naczelna Rada Spółdzielcza jest władzą uchwalającą i nadzorczą.

2. Członkowie Naczelnej Rady Spółdzielczej są wybierani na trzy lata.

Art. 14. 1. Kompetencje Naczelnej Rady Spółdzielczej określi statut.

2. W szczególności do kompetencji Naczelnej Rady Spółdzielczej należy:

- a) podejmowanie uchwał w sprawach wymienionych w art. 4, 9 i 12,
- b) powoływanie i odwoływanie zarządu,
- c) powoływanie i rozwiązywanie centrali spółdzielni oraz mianowanie pierwszej rady nadzorczej nowopowołanej centrali spółdzielni,
- d) uchylanie decyzji zarządu w sprawie zawieszania w czynnościach członków zarządu centrali spółdzielni,
- e) zwoływanie walnego zgromadzenia centrali, jeżeli władze centrali zaniedbają wykonania w tym względzie swoich obowiązków statutowych,
- f) rozstrzyganie odwołań spółdzielni od orzeczenia zarządu w sprawie rozwiązania spółdzielni,
- g) uchylanie na wniosek zarządu uchwał wojewódzkich zjazdów Związku oraz krajowych zjazdów centrali w przypadku, gdy te uchwały naruszają przepisy ustaw.

Art. 15. 1. Do składu Naczelnej Rady Spółdzielczej wchodzi jako członkowie:

- a) wybrani przez Krajowy Kongres Spółdzielczy przedstawiciele spółdzielni,
- b) delegowani przez swe władze przedstawiciele centrali spółdzielni i spółdzielczo-państwowych, Komisji Centralnej Związków Zawodowych, Związku Samopomocy Chłopskiej i Ligi Kobiet.

2. Ponadto do składu Naczelnej Rady Spółdzielczej wchodzi jako członkowie z głosem doradczym przedstawiciele Ministerstw: Przemysłu i Handlu, Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Aprowizacji, Obrony Narodowej, Sprawiedliwości, Administracji Publicznej, Ziemi Odzyskanych, Pracy i Opieki Społecznej, Oświaty, Żeglugi oraz Leśnictwa, po jednym z każdego ministerstwa, jak również przedstawiciel Centralnego Urzędu Planowania.

Art. 16. Rada Ministrów może uchylić uchwały Naczelnej Rady Spółdzielczej.

C. Zarząd Centralnego Związku Spółdzielczego.

Art. 17. Zarząd jest władzą wykonawczą Związku, powoływana przez Naczelną Radę Spółdzielczą.

Art. 18. Zarząd prowadzi wszystkie sprawy Związku w granicach ustalonych przez statut oraz regulamin uchwalony przez Naczelną Radę Spółdzielczą.

Art. 19. Zarząd ma prawo zawieszenia w czynnościach członków zarządu centrali spółdzielni na podstawie przeprowadzonego dochodzenia w przypadku, jeśli ich działalność przynosi szkodę gospodarce narodowej, lub w razie nie wypełnienia przez nich obowiązków wynikających z ustaw, statutów lub uchwał Związku.

Art. 20. 1. W ciągu siedmiu dni od podjęcia decyzji w sprawie zawieszenia w czynnościach członka zarządu centrali spółdzielni zarząd zawiadamia o niej Naczelną Radę Spółdzielczą, która może ją uchylić w terminie trzech miesięcy od zawiadomienia.

2. Decyzja zarządu winna być wyrażona na piśmie z uzasadnieniem.

3. Decyzja nie uchylona w terminie trzech miesięcy staje się prawomocna, a zawieszony w czynnościach członek zarządu centrali spółdzielni zostaje zwolniony.

4. W razie uchylenia decyzji zarządu, zawieszony w czynnościach członek zarządu centrali spółdzielni wchodzi z powrotem w swe dotychczasowe prawa i obowiązki.

Art. 21. 1. Jeżeli działalność spółdzielni wykazuje poważne uchybienia przeciwko obowiązującym przepisom lub statutom, a spółdzielnia nie usunie ich w terminie określonym przez organ rewizyjny właściwej centrali lub jeżeli spółdzielnia jest od roku nieczynna, zarząd Związku na wniosek właściwej centrali może orzec rozwiązanie spółdzielni.

2. Orzeczenie o rozwiązaniu doręcza się spółdzielni, która może wnieść odwołanie do Naczelnej Rady Spółdzielczej w ciągu czternastu dni od doręczenia orzeczenia.

3. Prawomocne orzeczenie o rozwiązaniu spółdzielni stanowi podstawę do dokonania w rejestrze spółdzielni odpowiednich wpisów.

IV. Wojewódzkie zjazdy i rady Związku.

Art. 22. 1. Wojewódzki zjazd Związku jest przedstawicielstwem spółdzielni, mających siedzibę na terenie województwa.

2. W wojewódzkim zjeździe Związku biorą udział przez swoich przedstawicieli spółdzielnie, mające swą siedzibę na terenie województwa oraz odpowiednie oddziały terenowe central spółdzielni i spółdzielczo - państwowych.

Art. 23. Do kompetencji wojewódzkiego zjazdu Związku należą:

- a) wybór delegatów na Krajowy Kongres Spółdzielczy,
- b) wybór członków wojewódzkiej rady Związku,
- c) załatwianie innych spraw, przewidzianych przez statut.

Art. 24. Wojewódzka rada Związku reprezentuje spółdzielnie, mające siedzibę na terenie województwa, wydaje opinie w kwestiach dotyczących tych spółdzielni oraz załatwia sprawy, przewidziane przez statut.

V. Fundusze i rachunkowość.

Art. 25. 1. Związek opiera swą działalność na budżecie zatwierdzonym przez Naczelną Radę Spółdzielczą.

2. Rokiem obrachunkowym jest rok budżetowy Państwa.

Art. 26. Wpływy Związku pochodzą ze świadczeń spółdzielni i central, opłat za specjalne czynności Związku, dochodów z majątku Związku, dotacji i zapisów. Ponadto na podstawie uchwał Krajowego Kongresu Spółdzielczego lub Naczelnej Rady Spółdzielczej mogą być tworzone fundusze specjalne dla określonych zadań i z określonych wpływów, administrowane na podstawie osobnych regulaminów.

VI. Nadzór.

Art. 27. Związek podlega w swej działalności zwierzchniemu nadzorowi Rady Ministrów.

VII. Centrale spółdzielni.

Art. 28. Centrala spółdzielni jest spółdzielnią, zrzeszającą wszystkie spółdzielnie określonego przez statut typu dla zapewnienia im pomocy i prawidłowego kierownictwa gospodarczego oraz czuwania nad ich działalnością w drodze rewizji. Członkami jej mogą być tylko osoby prawne.

Art. 29. 1. Każda spółdzielnia ma obowiązek należenia do właściwej centrali spółdzielni, od-

powiadającej statutowo typowi spółdzielni, i staje się jej członkiem na podstawie złożonej przez zarząd deklaracji przystąpienia.

2. Spór co do tego, która centrala jest właściwa dla spółdzielni, rozstrzyga zarząd Związku.

3. Spółdzielnia w razie rozwiązania podlega nadzorowi właściwej centrali do czasu ukończenia likwidacji, po czym przestaje być jej członkiem.

Art. 30. Uprawnienia walnego zgromadzenia przysługują zjazdowi delegatów centrali spółdzielni, którego sposób zwoływania i obradowania określa statut centrali.

Art. 31. Centrala spółdzielni w zakresie, określonym przez swój statut, zatwierdza zmiany statutu spółdzielni, będącej jej członkiem.

Art. 32. 1. Zarząd właściwej (art. 29) centrali spółdzielni może zawieszać w czynnościach członków zarządu spółdzielni w razie nieprzestrzegania przepisów ustawy, statutu, uchwał centrali lub Związku, bądź obowiązujących planów gospodarczych. W ciągu siedmiu dni od podjęcia takiej decyzji zarząd centrali spółdzielni zawiadamia o niej zarząd Związku, który może ją uchylić w terminie trzech miesięcy od zawiadomienia. Decyzja nieuchylona w tym terminie staje się prawomocna, a zawieszony w czynnościach członek zarządu spółdzielni zostaje zwolniony. W razie uchylenia decyzji centrali spółdzielni zawieszony w czynnościach członek zarządu wchodzi z powrotem w swe dotychczasowe prawa i obowiązki.

2. W miejsce zawieszzonego w czynnościach członka zarządu spółdzielni właściwa centrala spółdzielni wyznaczy nowego członka zarządu, względnie zarządzi wybranie go przez radę nadzorczą spółdzielni.

Art. 33. Członek zarządu centrali spółdzielni, pełniący funkcję kierownika wydziału rewizyjnego, jest zatwierdzony przez zarząd Związku.

VIII. Przepisy przejściowe.

Art. 34. 1. Pierwszy statut nada Związkowi Rada Ministrów.

2. Pierwszą Naczelną Radę Spółdzielczą powoła Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w składzie odpowiadającym przepisom art. 15; w tym samym trybie następuje uzupełnienie jej składu. Powołana w ten sposób Naczelna Rada Spółdzielcza posiada wszystkie prawa i obowiązki, przewidziane niniejszą ustawą.

3. Członkowie pierwszej Naczelnej Rady Spółdzielczej pełnią swe obowiązki do czasu wyboru nowych członków Naczelnej Rady Spółdzielczej przez Krajowy Kongres Spółdzielczy.

Art. 35. 1. Z chwilą powołania pierwszej Naczelnej Rady Spółdzielczej i wybrania przez nią zarządu rozwiązuje się Związek Rewizyjny Spółdzielni R. P., powołany uchwałą Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1945 r.

2. Prawa i obowiązki majątkowe Związku Rewizyjnego Spółdzielni R. P. z chwilą rozwiązania przechodzą z mocy samego prawa na Związek, który może część tego majątku przekazać odpowiednim centralom.

Art. 36. 1. Naczelna Rada Spółdzielcza powoła w ciągu trzech miesięcy od jej ukonstytuowania się centrale spółdzielni, zrzeszające spółdzielnie według ich typu oraz nada im statuty.

2. Z chwilą zarejestrowania takiego statutu członkowie dotychczasowych związków lub central gospodarczych spółdzielni stają się członkami właściwej centrali spółdzielczej według wykazu, ustalonego przez Naczelną Radę Spółdzielczą.

3. Naczelna Rada Spółdzielcza w terminie trzymiesięcznym od jej ukonstytuowania się może zmienić statuty istniejących central spółdzielczych, tj. Związku spółdzielni wytwórczych i pracy, centrali spółdzielni ogrodniczych i Banku Gospodarstwa Spółdzielczego, dostosowując je do zmienionej struktury spółdzielczości i przepisów niniejszej ustawy. Uchwały Naczelnej Rady Spółdzielczej w przedmiocie zmian statutów powyższych central podlegają wpisowi do rejestru spółdzielni.

4. Rozwiązanie dotychczasowych związków lub central gospodarczych spółdzielni nastąpi na podstawie uchwały Naczelnej Rady Spółdzielczej. Uchwała ta stanowi podstawę do dokonania odpowiednich wpisów w rejestrze spółdzielni. Zarząd Związku wyznaczy dla rozwiązanych w ten sposób związków lub central gospodarczych spółdzielni komisje likwidacyjne, które niezwłocznie przekażą w zarząd i użytkowanie właściwym centralom spółdzielni (ust. 1) majątek ruchomy i nieruchomy, biorąc pod uwagę zadania gospodarcze poszczególnych central.

5. Nadzór nad działalnością komisji likwidacyjnych sprawuje Naczelna Rada Spółdzielcza, na którą przechodzą uprawnienia walnych zgromadzeń i rad nadzorczych rozwiązanych związków i central gospodarczych spółdzielni.

6. Komisje likwidacyjne zaprojektują plan podziału masy majątkowej, który po zatwierdzeniu przez Naczelną Radę Spółdzielczą będzie stanowił tytuł własności.

Art. 37. Prawa i obowiązki, wynikające z umów zawartych przez rozwiązany związek lub centralę gospodarczą spółdzielni, przechodzą z mocy samego prawa na właściwą centralę spółdzielni (art. 36).

Art. 38. Oświadczenia woli, umowy, zobowiązania, wnioski do sądów i urzędów oraz inne czynności, niezbędne dla wprowadzenia w życie niniejszej ustawy, są wolne od podatków, opłat skarbowych i wszelkich innych świadczeń publicznych.

Art. 39. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc prawną przepisy z nią sprzeczne, a w szczególności przepisy art. 65 oraz działu IV (art. 116—120) ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr 55, poz. 495, z 1945 r. Nr 34, poz. 205 i z 1947 r. Nr 66, poz. 401).

Art. 40. 1. Prawa i obowiązki, dotyczące Państwowej Rady Spółdzielczej i przewodniczącego Rady Spółdzielczej, wymienione w art. 5, 10, 17, 30, 45, 47—50, 52, 55, 59—62, 64, 66—69, 70a, 75—78, 81, 83, 86, 91, 110, 121 i 122 ustawy z dnia 29 października 1920 r. o spółdzielniach (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr 55, poz. 495, z 1945 r. Nr 34, poz. 205 i z 1947 r. Nr 66, poz. 401), przechodzą z odpowiednimi zmianami, wynikającymi z przepisów niniejszej ustawy, na Związek, a dotyczące związków rewizyjnych. — na centrale.

2. Majątek i Fundusz Państwowej Rady Spółdzielczej przechodzą na Związek. Zasady i tryb oddania tego majątku i Funduszu ustali rozporządzenie Ministra Skarbu.

Art. 41. Protokoły rewizji, sporządzone przez rewidentów, mają moc dokumentów publicznych (art. 262 K.P.C.), jeżeli odpowiadają wymogom ustalonym przez Związek.

Art. 42. Statut spółdzielni może zawierać postanowienie, że część członków rady nadzorczej, lecz łącznie nie więcej jak $\frac{1}{5}$, jest wyznaczana przez związek zawodowy lub Związek Samopomocy Chłopskiej.

Art. 43. Przepisy art. 46 ust. 1, pkt 2), 3), 4) i 5) oraz art. 47 ust. 2 ustawy o spółdzielniach mają zastosowanie do centrali spółdzielni i jej członków tylko wówczas, jeżeli statut centrali nie stanowi inaczej.

Art. 44. W przypadkach, stwierdzonych przez zarząd Związku, gdy rada nadzorcza spółdzielni nie istnieje lub gdy nie może być zwołane walne zgromadzenie członków spółdzielni, właściwy sąd (rejestrowy) upoważni, na wniosek zarządu Związku, likwidatora do dokonania czynności, które wymagają decyzji rady nadzorczej lub uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni.

Art. 45. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrom: Przemysłu i Handlu, Skarbu i Sprawiedliwości w porozumieniu z innymi zainteresowanymi ministrami.

Art. 46. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej:

Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Józef Cyrankiewicz

Minister Przemysłu i Handlu:

Hilary Minc

Minister Skarbu:

Konstanty Dąbrowski

Minister Sprawiedliwości:

Henryk Świątkowski